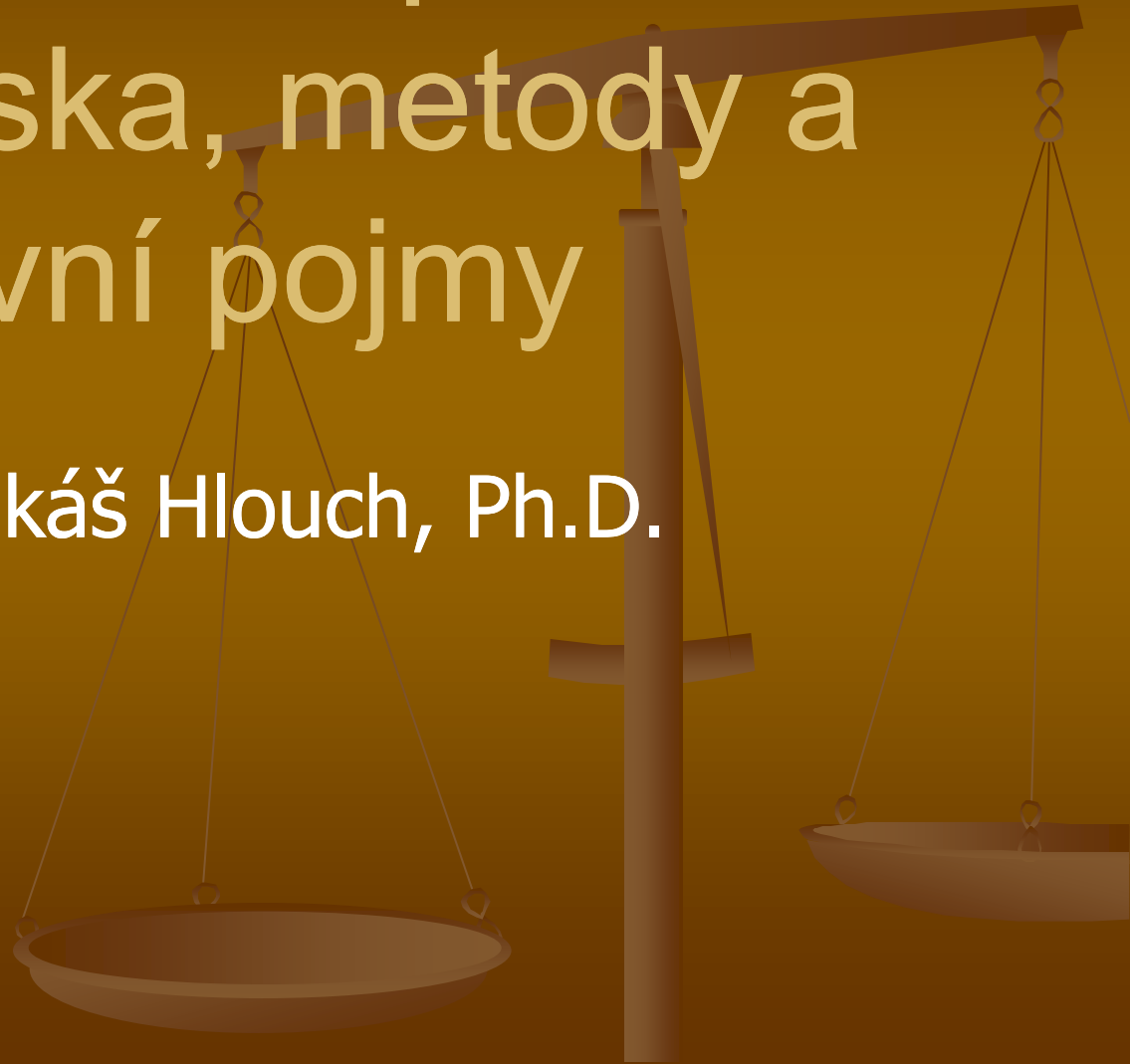

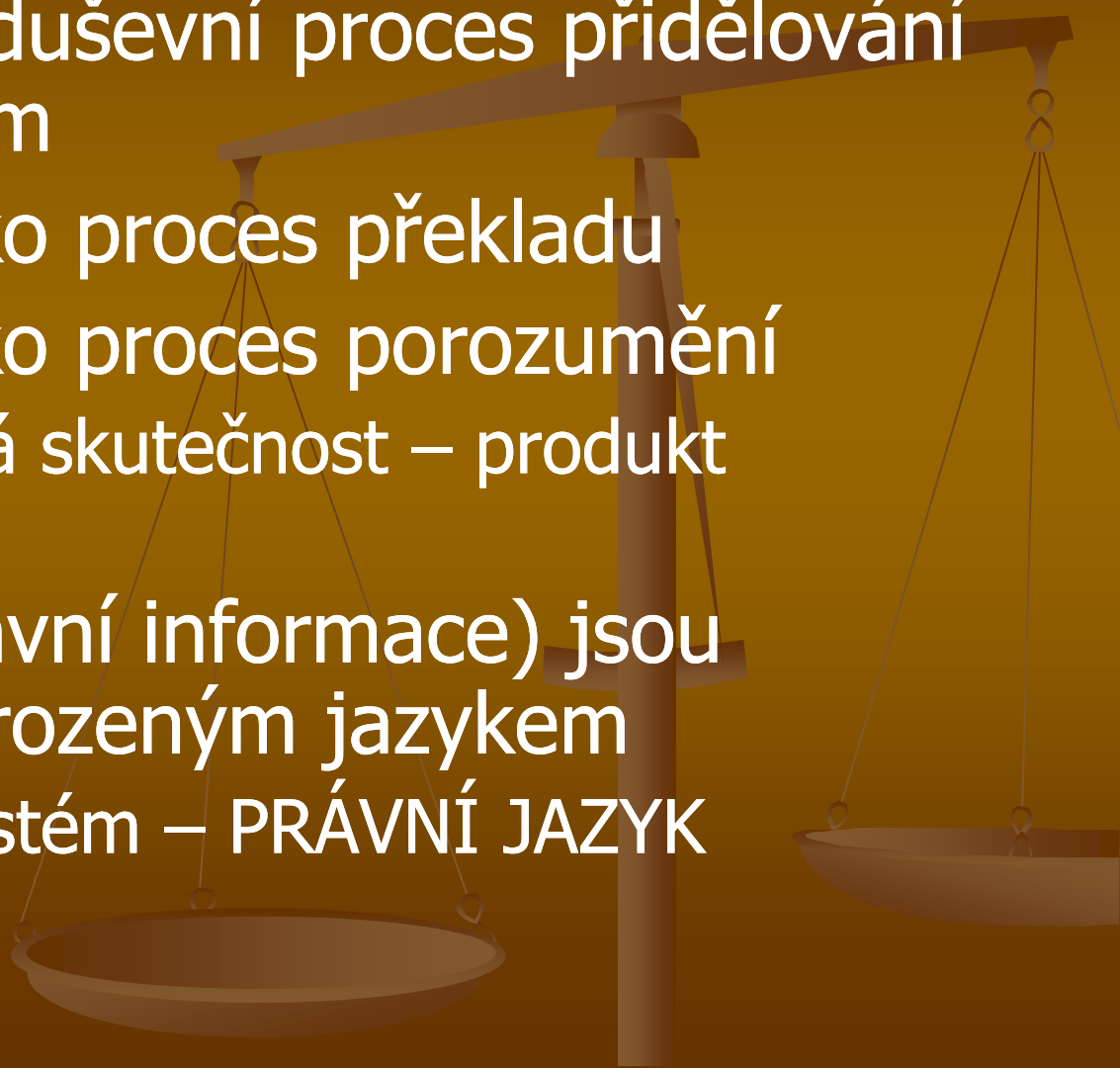
Interpretace práva východiska, metody a právní pojmy

JUDr. Lukáš Hlouch, Ph.D.

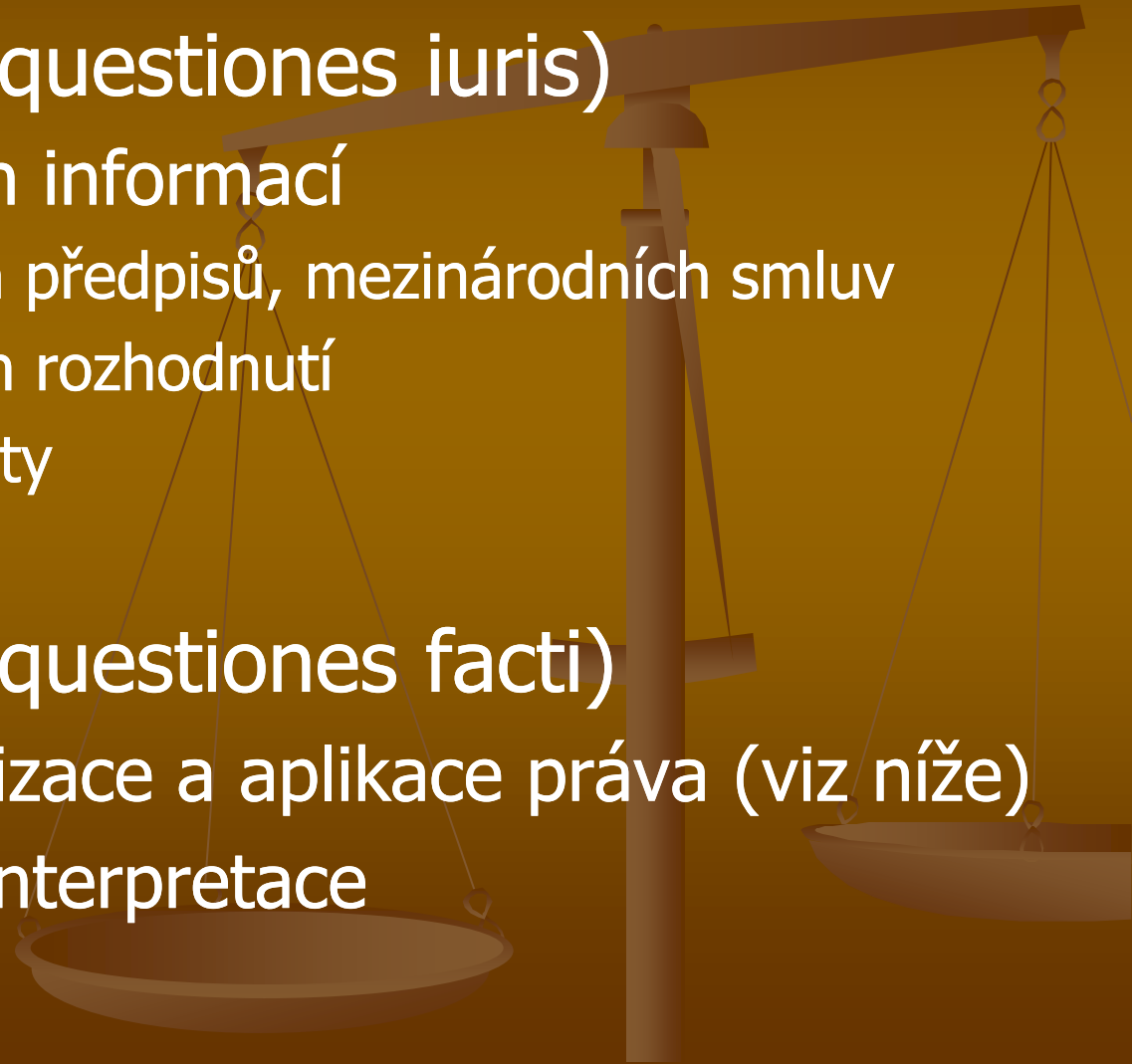
Pojem interpretace

- Interpretace = duševní proces přidělování významu znakům
- Interpretace jako proces překladu
- Interpretace jako proces porozumění
 - Právo je dějinná skutečnost – produkt lidského ducha
- Právo (resp. právní informace) jsou vyjadřovány přirozeným jazykem
 - Speciální subsystém – PRÁVNÍ JAZYK

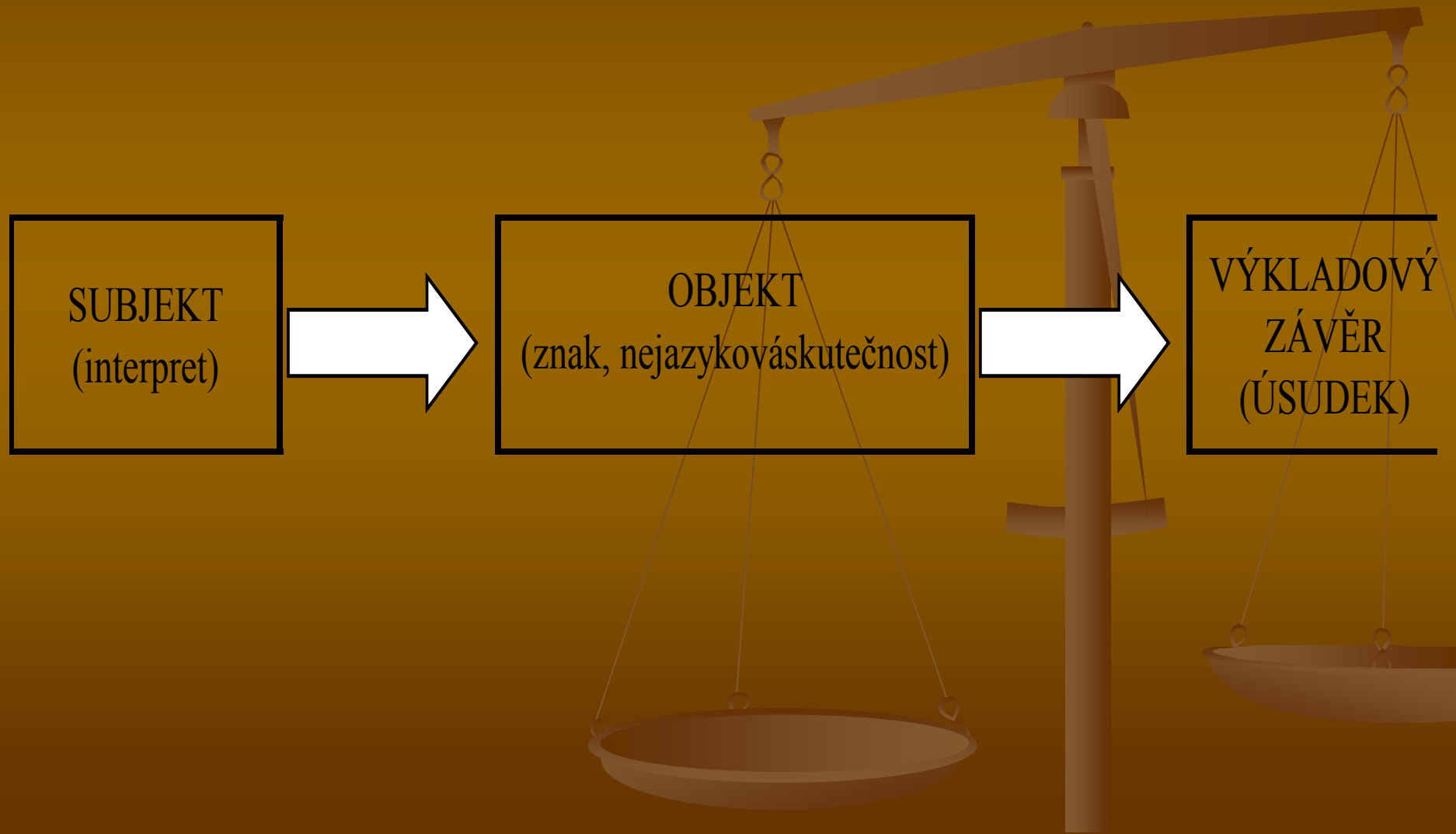

Předmět interpretace

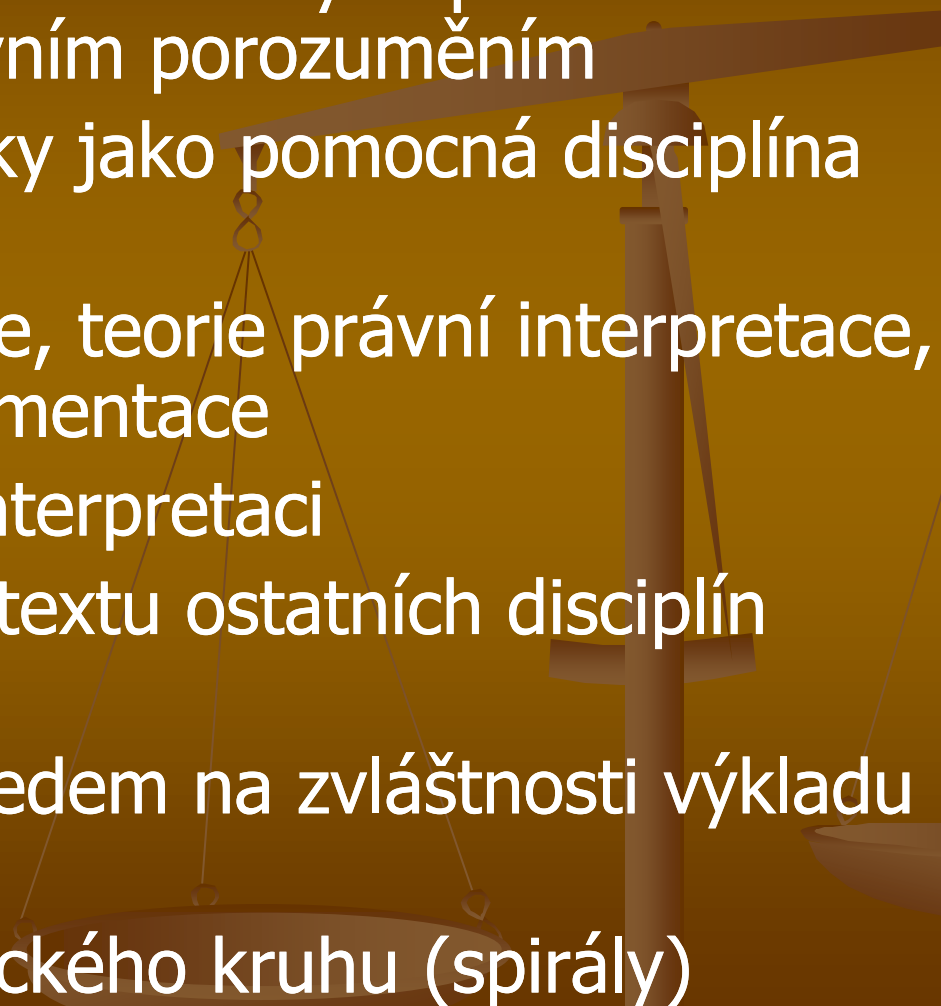
- Otázky právní (questiones iuris)
 - Zdroje právních informací
 - Texty právních předpisů, mezinárodních smluv
 - Texty soudních rozhodnutí
 - Doktrinální texty
 - Smlouvy atd.
- Otázky právní (questiones facti)
 - V rozměru realizace a aplikace práva (viz níže)
 - Tzv. aplikační interpretace

Subjekt-objektové schéma

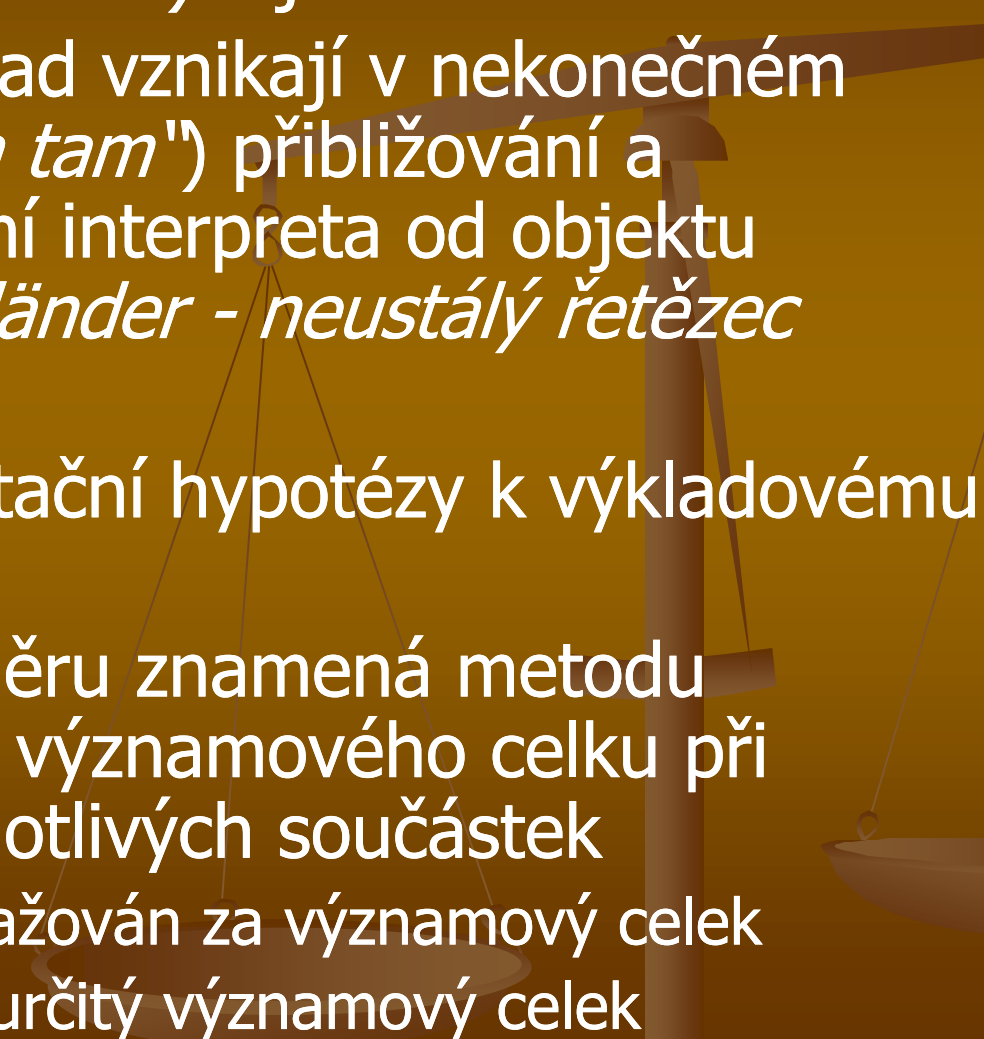
Právní hermeneutika

- právní hermeneutika se zabývá právní interpretací a právním porozuměním
 - Vývoj od dob antiky jako pomocná disciplína právní vědy
 - Právní metodologie, teorie právní interpretace, teorie právní argumentace
 - Zkoumají právní interpretaci
 - V obecném kontextu ostatních disciplín sociálních věd
 - Specificky s ohledem na zvláštnosti výkladu práva
 - Model hermeneutického kruhu (spirály)
-

PŘEDPOROZUMĚNÍ
(ČÁST)
/
TEXT

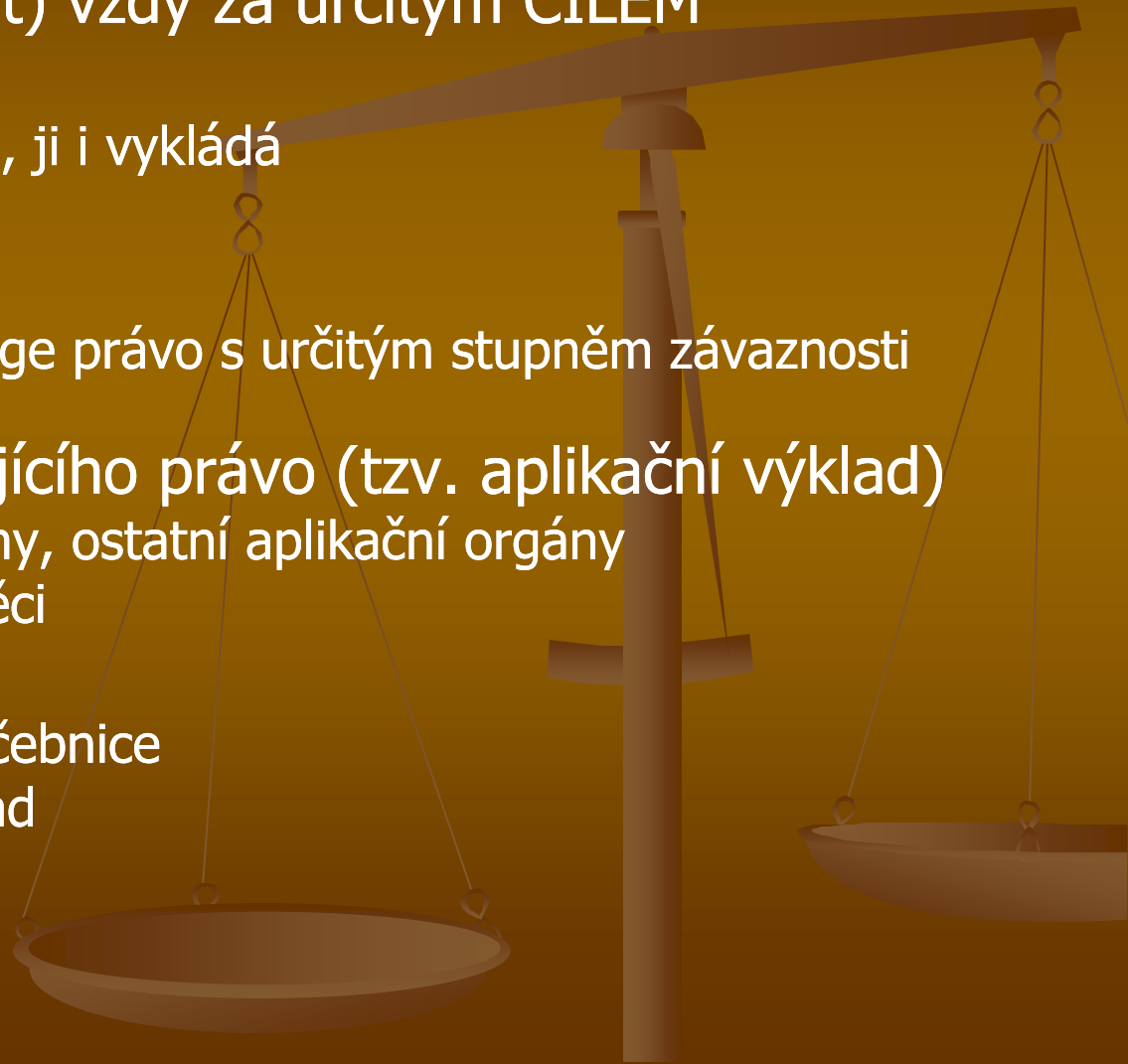
POROZUMĚNÍ
(CELEK)
/
KONTEXT

Hermeneutický kruh

- Vztah znaku (významu) k jeho kontextu
 - Porozumění i výklad vznikají v nekonečném koloběhu („*sem a tam*“) přibližování a oddalování vědomí interpreta od objektu interpretace (*Holländer - neustálý řetězec korelací*)
 - Cesta od interpretační hypotézy k výkladovému závěru
 - V základním rozměru znamená metodu zohledňování tzv. významového celku při výkladu jeho jednotlivých součástí
 - Právní řád je považován za významový celek
 - Skutkový stav je určitý významový celek
-

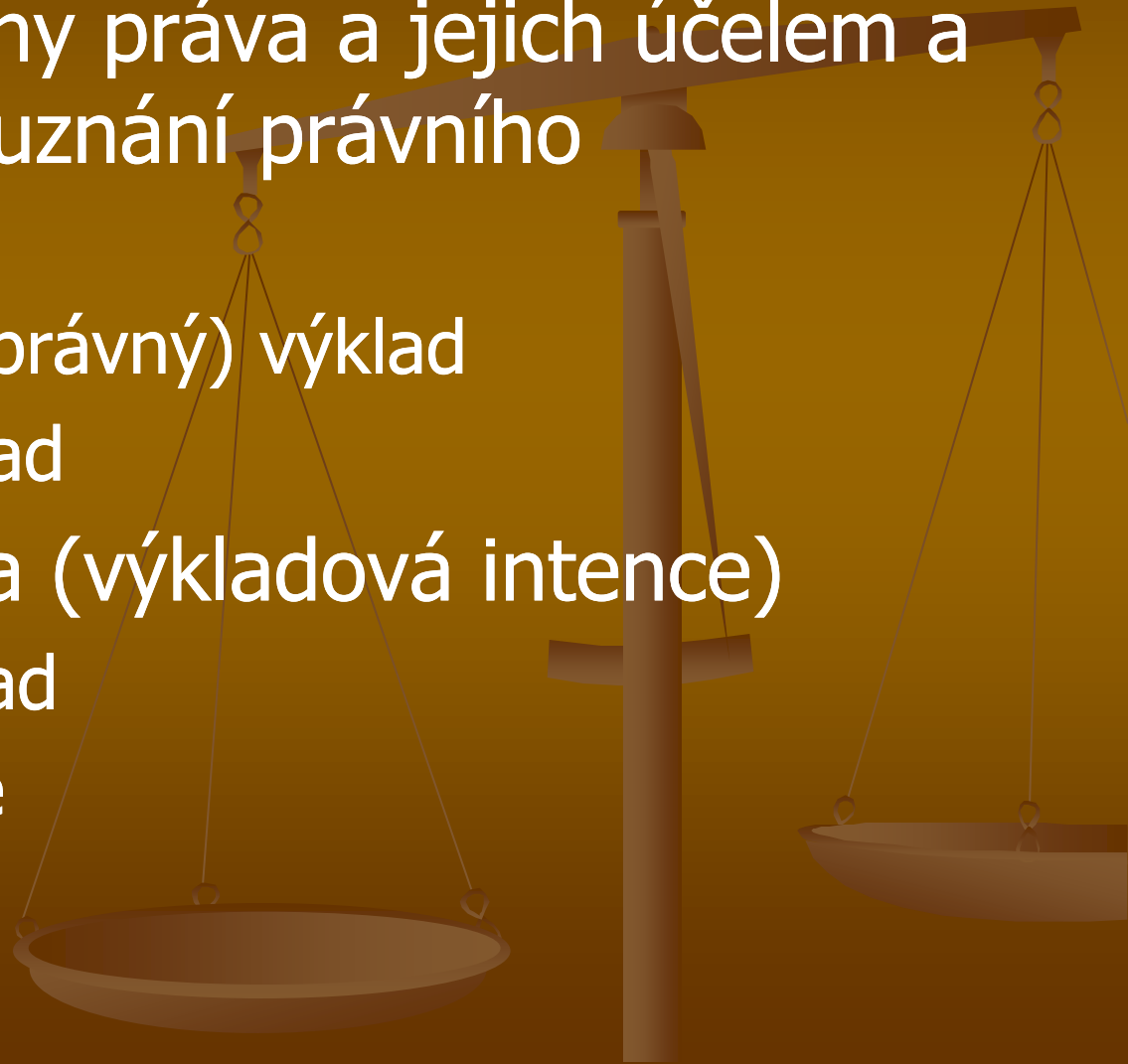
Typologie výkladu dle subjektu

- Subjekt = ten, kdo výklad provádí (tzn. interpretátor/interpret) vždy za určitým CÍLEM
- Autentický
 - Ten, kdo vydal normu, ji i vykládá
 - Legální definice
- Legální
 - Orgán, který má ex lege právo s určitým stupněm závaznosti vykládat právo
- Výklad orgánu aplikujícího právo (tzv. aplikační výklad)
 - Soudy a správní orgány, ostatní aplikační orgány
 - Závaznost v řešené věci
- Doktrinální
 - Komentáře, články, učebnice
 - Nejde o závazný výklad
- Soukromý
 - Laická interpretace

Typy výkladů

- Soulad s prameny práva a jejich účelem a smyslem podle uznání právního společenství
 - Korektní (tzv. správný) výklad
 - Nesprávný výklad
- Úmysl interpreta (výkladová intence)
 - Tendenční výklad
 - Dezinterpretace
 - Falzifikace

Metody právní interpretace

- **tradiční metody výkladu (tzv. standardní)**
 - Jsou odvozeny z obecné teorie interpretace
 - **jazyková (úloha právního jazyka)**
 - **Normativita jazyka vs. normativita právní**
 - **Úloha syntaxe a morfologie**
 - **Výklad právních pojmů – právní lexika**
 - **Podle rozsahu sémantického pole pojmu:**
 - **Striktní (adekvátní)**
 - Číselné pojmy, označení dnů, měsíců, zeměpisná označení atd.
 - **Restriktivní (zuzující)**
 - Zásahy do základních práv a svobod
 - **Extenzivní (rozšiřující)**

Kategorizace (třídění) právních pojmů I.

- Právní pojmy se odlišují z hlediska své **funkce, která zároveň determinuje způsob jejich porozumění**
- Lze rozlišit:
- A) dle způsobu užití právního pojmu
 - Popisné pojmy („dítě“, „domácnost“, „povrchové vody“ apod.).
 - Náleží k nim také tzv. zkušenostní pojmy (např. „přiměřená rychlost“)
 - Užívají se k popisu skutkových podstat (faktických podmínek nastoupení právních následků)
 - Mají pravdivostní rozměr (pravda x nepravda)
 - Hodnotící pojmy („nemravný“, „správný“, „nepřezkoumatelný“ apod.)
 - Mohou k nim patřit i pojmy vyjadřující kvantitu (např. značná škoda, množství větší než malé...)
 - Připisující pojmy (např. pojem „vina“)

Kategorizace (třídění) právních pojmů II.

- B) podle vztahu mezi strukturními prvky pojmu
 - Třídy (třídní pojmy)
 - Jejich pojmové znaky jsou definovány konjunktivně či alternativně
 - Čím méně má pojem pojmových znaků, tím je vágnější
 - Čím je pojem vágnější, tím větší má aplikační dosah (rozsah)
 - Typové pojmy
 - Jsou definovány disjunktivně
 - Lze je popsat pomocí vztahu dvou pojmových znaků v přímé či nepřímé úměře
 - Např. pojem „nepřímý úmysl“
 - Pojmové znaky „vědění“ a „vůle“
 - určují okruhy skutků (může to být průběh nebo děj), zájmů a hodnot, tedy dané určité rámce

Právní pojem a právní termín

- Proces terminologizace právních pojmů
- Právní termín – teorie a praxe:
 - jednoslovný či víceslovný výraz právního jazyka, který je natolik ustálený a vnitřně významově konzistentní, že je považován za součást ustálené právní terminologie
 - Představuje výrazovou složku (designátor) právního pojmu
 - V běžné právníkové komunikaci se „právní pojem“ a „termín“ užívají promiscue
- Mnoho právních pojmů nemá reálně existující denotáty, neboť jejich designáty jsou instituty (právní konstrukce)
 - Např. vydržení, promlčení, apod.

Sémantické pole právních pojmů

Právní pojmy mohou mít:

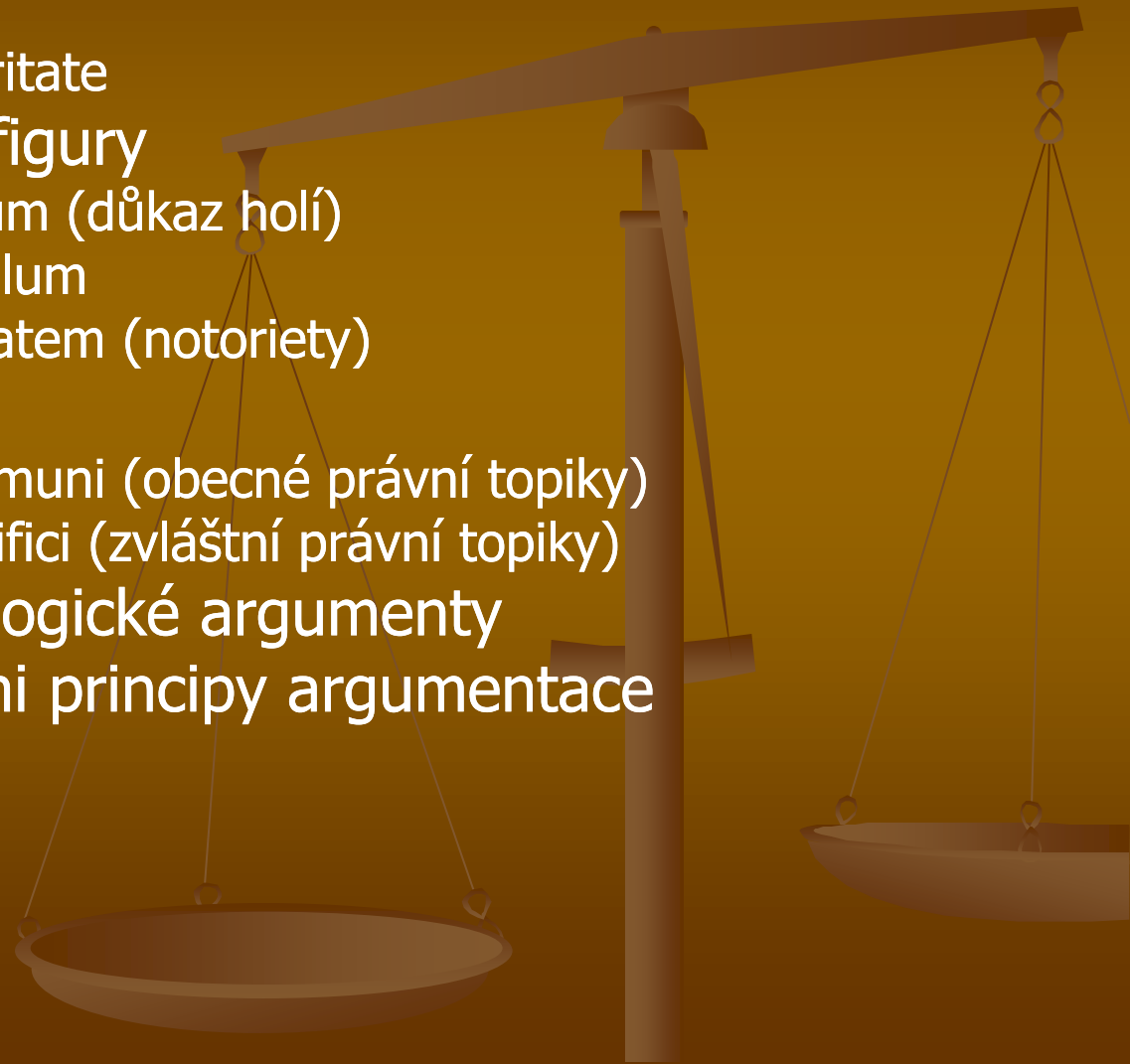
- Totožné sémantické pole jako pojmy obecného jazyka
- Zvláštní sémantické pole (průnik sémantických polí)
 - Liší se rozsahem (extenzí)
- Úplně autonomní sémantické pole
 - Ačkoliv je termín homonymem jiného pojmu obecného jazyka, znamená něco úplně jiného
 - Legální definice „pro účely tohoto zákona“
 - př. termíny rodina, dítě, domácnost
- Základní problémy
 - Polysémie (mnohovýznamovost)
 - Hypertrofie autonomních pojmů

Metody právní interpretace

- **Logická (zvláštní právně-logické argumenty)**
 - Ve starších teoriích označovala výklad dle účelu právní úpravy (logos = smysl textu), nikoliv formálně logické operace !
 - **Analogické argumenty**
 - Argumentum a simile (a pari)
 - Argumenty a fortiori (a potiori)
 - Argumentum a minori ad maius (zákaz)
 - Argumentum a maiori ad minus (dovolení)
 - Analogie legis, analogie iuris
 - **Eliminační argumenty**
 - Argumentum a contrario, per eliminationem
 - Arg. e silentio legis (mlčením zákonodárce)
-

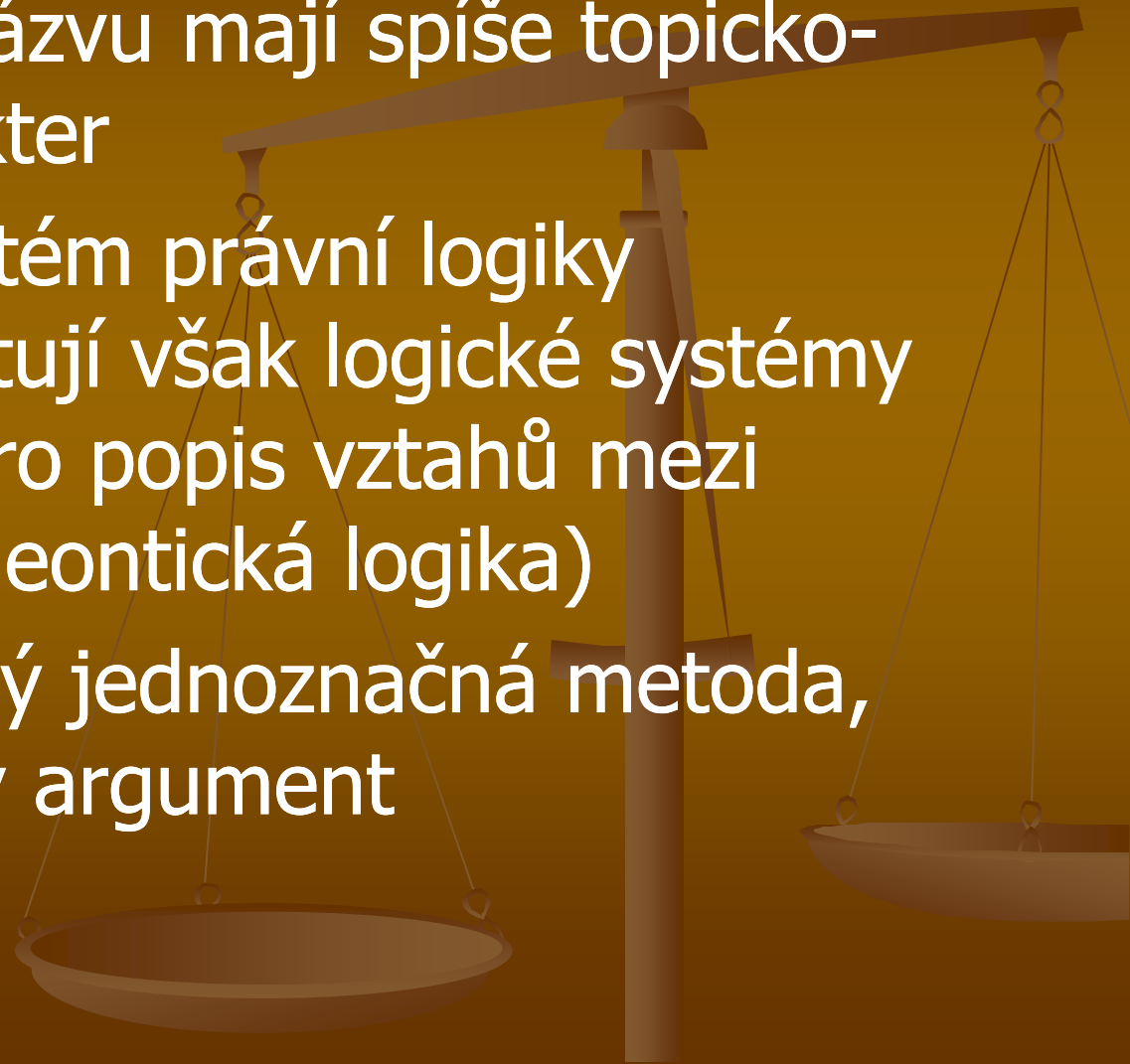
Typologie argumentů užívaných v právní argumentaci

- Pragmatické figury
 - Argumentum ex autoritate
- Rétorické (eristické) figury
 - Argumentum baculinum (důkaz holí)
 - Argumentum ad populum
 - Argumentum ad veritatem (notoriety)
- Topické figury
 - Argument a loco communi (obecné právní topiky)
 - argument a loco specifici (zvláštní právní topiky)
- Tzv. zvláštní právně-logické argumenty
- Argumenty základními principy argumentace
 - Bezespornost
 - Koherence
 - Úplnost

Zvláštní právně-logické argumenty

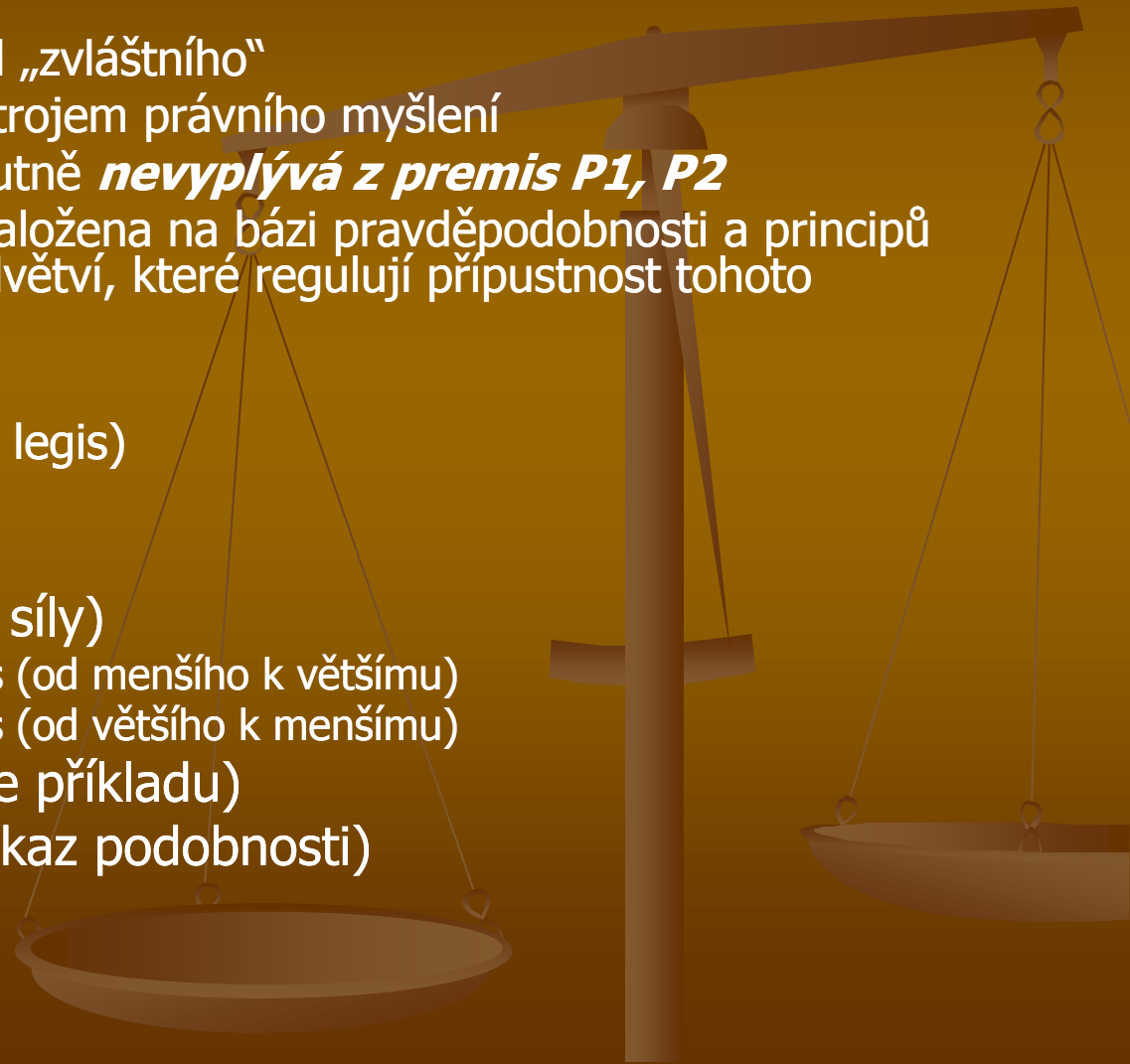
- Oproti svému názvu mají spíše topicko-rétorický charakter
- Samostatný systém právní logiky neexistuje, existují však logické systémy konstruované pro popis vztahů mezi normami (tzv. deontická logika)
- Neexistuje žádný jednoznačná metoda, kdy použít který argument

Zvláštní právně-logické argumenty

Analogické argumenty

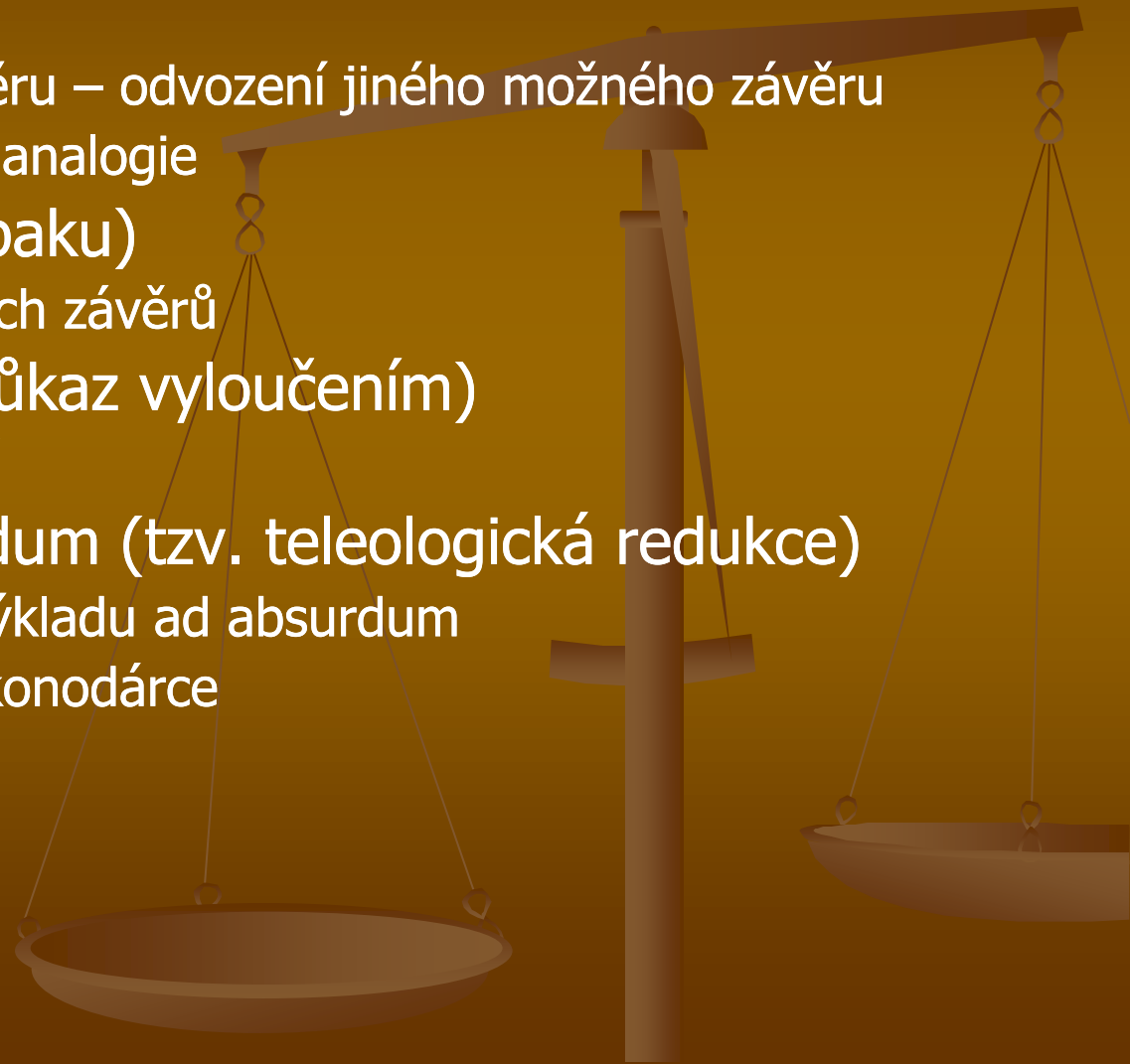
- Obecně
 - odvození „zvláštního“ od „zvláštního“
 - Analogie je hlavním nástrojem právního myšlení
 - Při použití analogie, Z nutně **nevyplývá z premis P1, P2**
 - Platnost argumentu je založena na bázi pravděpodobnosti a principů jednotlivých právních odvětví, které regulují přípustnost tohoto argumentu
- Analogie stricto sensu
 - Intra legem (intra verba legis)
 - Analogie legis
 - Analogie iuris
- A potiori (tzv. argumenty síly)
 - Arg. A minori ad maius (od menšího k většímu)
 - Arg. A maiori ad minus (od většího k menšímu)
- Ab exemplo (demonstrace příkladu)
- Argumentum a simile (důkaz podobnosti)

Zvláštní právně-logické argumenty

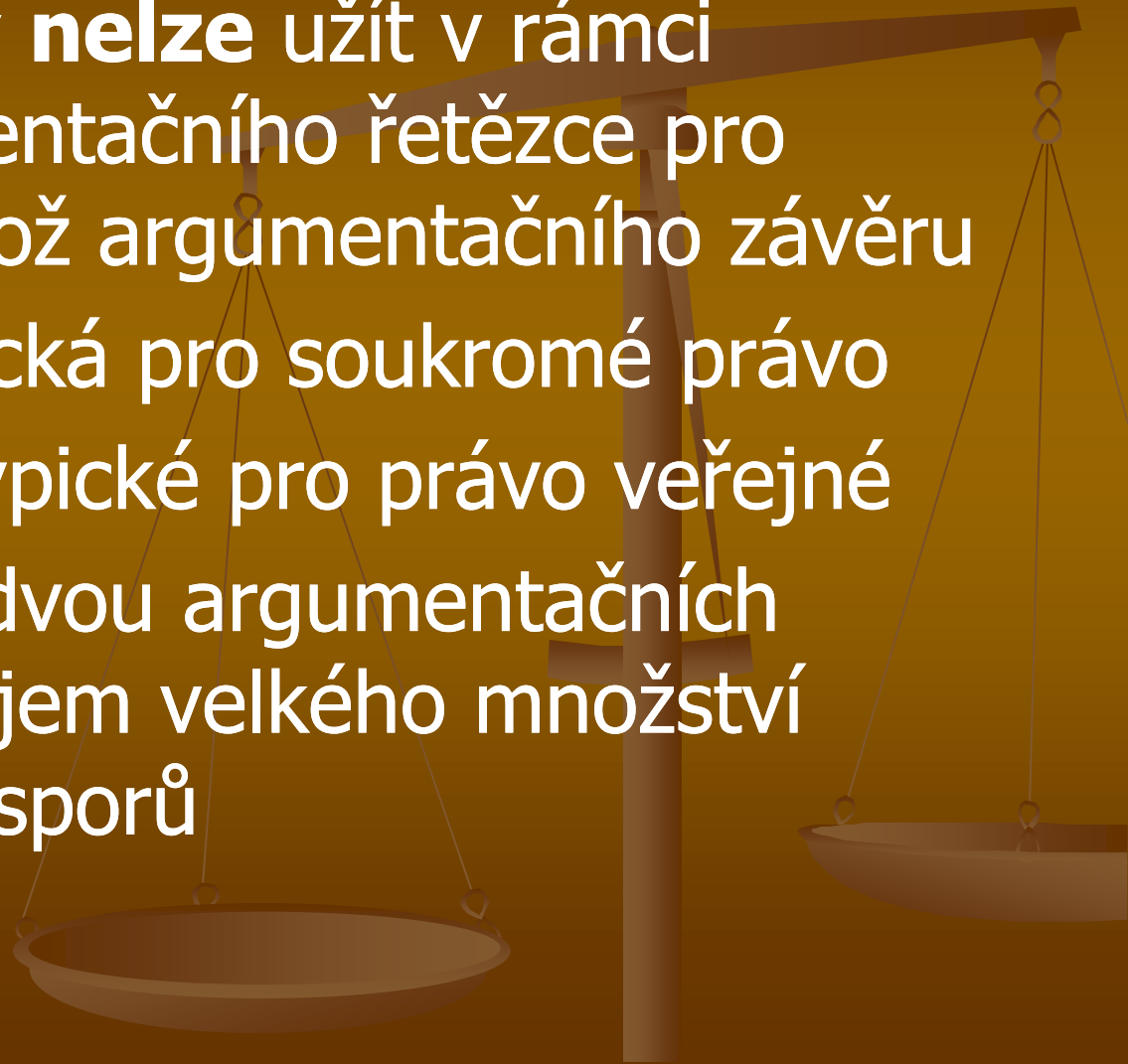
Vylučující argumenty

- Argumenty vylučující
 - negace možného závěru – odvození jiného možného závěru
 - Logický opak metody analogie
- A contrario (důkaz opaku)
 - Výběr ze dvou možných závěrů
- Per eliminationem (důkaz vyloučením)
 - Výběr z více možností
- reductionis ad absurdum (tzv. teleologická redukce)
 - Užití teleologického výkladu ad absurdum
 - Fikce racionálního zákonodárce

Vztah mezi analogií a vylučujícími argumenty

- Tyto argumenty **nelze** užít v rámci jednoho argumentačního řetězce pro odůvodnění téhož argumentačního závěru
- Analogie je typická pro soukromé právo
- A contrario je typické pro právo veřejné
- Konflikt těchto dvou argumentačních přístupů je zdrojem velkého množství interpretačních sporů

Metody právní interpretace

■ **systematická**

■ Vnitřní x vnější systematika

- Vnitřní = principy, hodnoty a účely
- Vnější = uspořádání právních pravidel do větších celků, Systematika právních předpisů (paragrafy, oddíly, hlavy, části)

■ Systematika zákonodárství = výstavba normativních textů

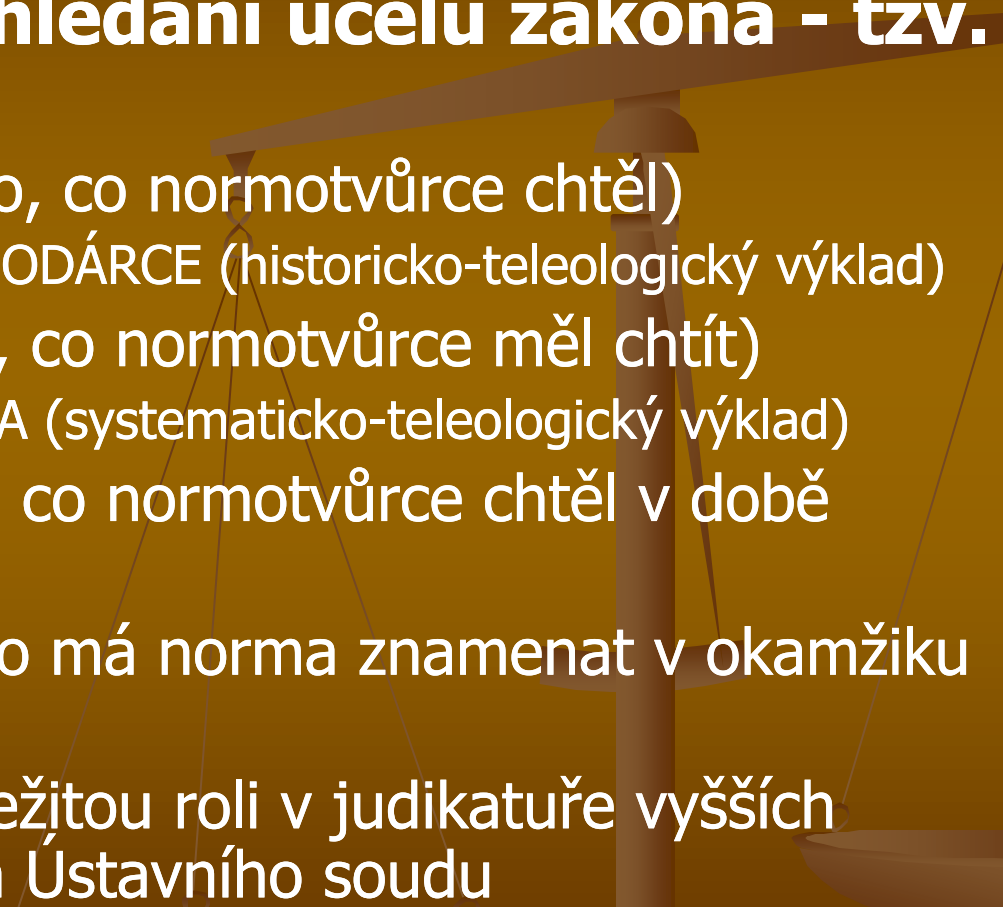
- Vztahy mezi obecnou a zvláštní částí kodexů
- Vztahy mezi souvisejícími právními předpisy
- Tzv. subsidiarita
 - *Nestanoví-li tento zákon jinak, platí (tzn. použijí se) ustanovení.....(např. občanského zákoníku)*
- Význam nadpisů v právních předpisech (*argumentum a rubrica*)

Metody právní interpretace

■ historická (hledání historické vůle zákonodárce) – *occasio legis*

- Zdrojem takových poznatků jsou historické okolnosti vzniku pramene práva
- V našem prostředí zejména úloha
 - DŮVODOVÝCH ZPRÁV
 - SNĚMOVNÍCH TISKŮ
 - Je pro výklad obsahu práva důležité, co řekl ten který člen zákonodárského sboru?
 - DALŠÍCH ZDROJŮ INFORMACÍ O NORMOTVORBĚ
- Spíše pomocná úloha, ale důležitost ve spojení s teleologickým výkladem

Metody právní interpretace

- **teleologická (hledání účelu zákona - tzv. ratio legis)**
 - **Subjektivní** (to, co normotvůrce chtěl)
 - ÚMYSL ZÁKONODÁRCE (historicko-teleologický výklad)
 - **Objektivní** (to, co normotvůrce měl chtít)
 - SMYSL ZÁKONA (systematicko-teleologický výklad)
 - **Historický** (to, co normotvůrce chtěl v době vzniku normy)
 - **Aktuální** (to, co má norma znamenat v okamžiku výkladu)
 - Hraje velmi důležitou roli v judikatuře vyšších soudů, zejména Ústavního soudu
-

Metody právní interpretace

- Tzv. nadstandardní metody výkladu (A. Gerloch)
 - argumentace principy: princip bezrozpornosti práva, princip právní jistoty subjektů, princip ústavní konformity výkladu, princip eurokonformního výkladu, princip proporcionality (metoda aplikace principů a základních práv a svobod)
- výkladové direktivy (Ústava, Listina, OZ...)
 - Čl. 9 odst. 3 Ústavy, čl. 4 odst. 4 Listiny, § 2 NOZ (ústavně-konformní výklad), § 10 odst. 1, 2 NOZ (užití analogie) atd.
- Otázka existence tzv. ius interpretandi

Nový občanský zákoník

§ 2: výkladové direktivy

(1) Každé ustanovení soukromého práva lze vykládat jenom ve shodě s Listinou základních práv a svobod a **ústavním pořádkem** vůbec, se **zásadami**, na nichž spočívá tento zákon, jakož i s trvalým zřetelem k **hodnotám**, které se tím chrání. Rozejde-li se výklad jednotlivého ustanovení pouze podle jeho slov s tímto příkazem, musí mu ustoupit.

(2) Zákonnému ustanovení nelze přikládat jiný význam, než jaký plyne z vlastního smyslu slov v jejich **vzájemné souvislosti** a z **jasného úmyslu zákonodárce**; nikdo se však nesmí dovolávat slov právního předpisu proti jeho smyslu.

(3) Výklad a použití právního předpisu nesmí být v rozporu s **dobrymi mravy** a nesmí vést ke krutosti nebo bezohlednosti urážející obyčejné lidské citění.

Nový občanský zákoník

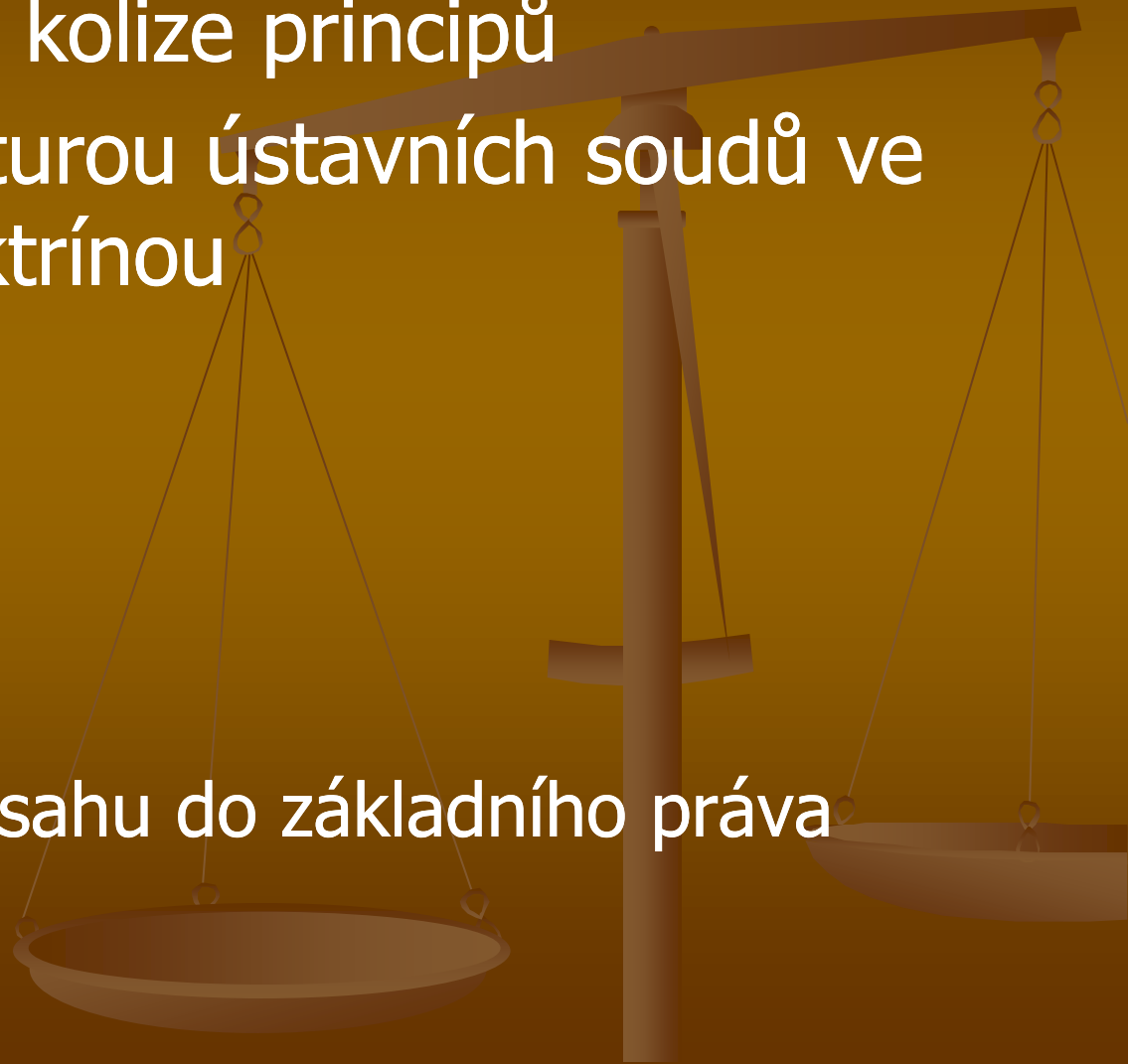
- § 10 NOZ – úprava dotváření soukromého práva
 - *(1) Nelze-li právní případ rozhodnout na základě výslovného ustanovení, posoudí se podle ustanovení, které se týká právního případu **co do obsahu a účelu posuzovanému právnímu případu nejbližšího.***
 - *(2) Není-li takové ustanovení, posoudí se právní případ podle **principů spravedlnosti a zásad, na nichž spočívá tento zákon,** tak, aby se dospělo se zřetelem k zvyklostem soukromého života a s přihlédnutím k stavu právní nauky i ustálené rozhodovací praxi **k dobrému uspořádání práv a povinností.***

Řešení konfliktu právních norem

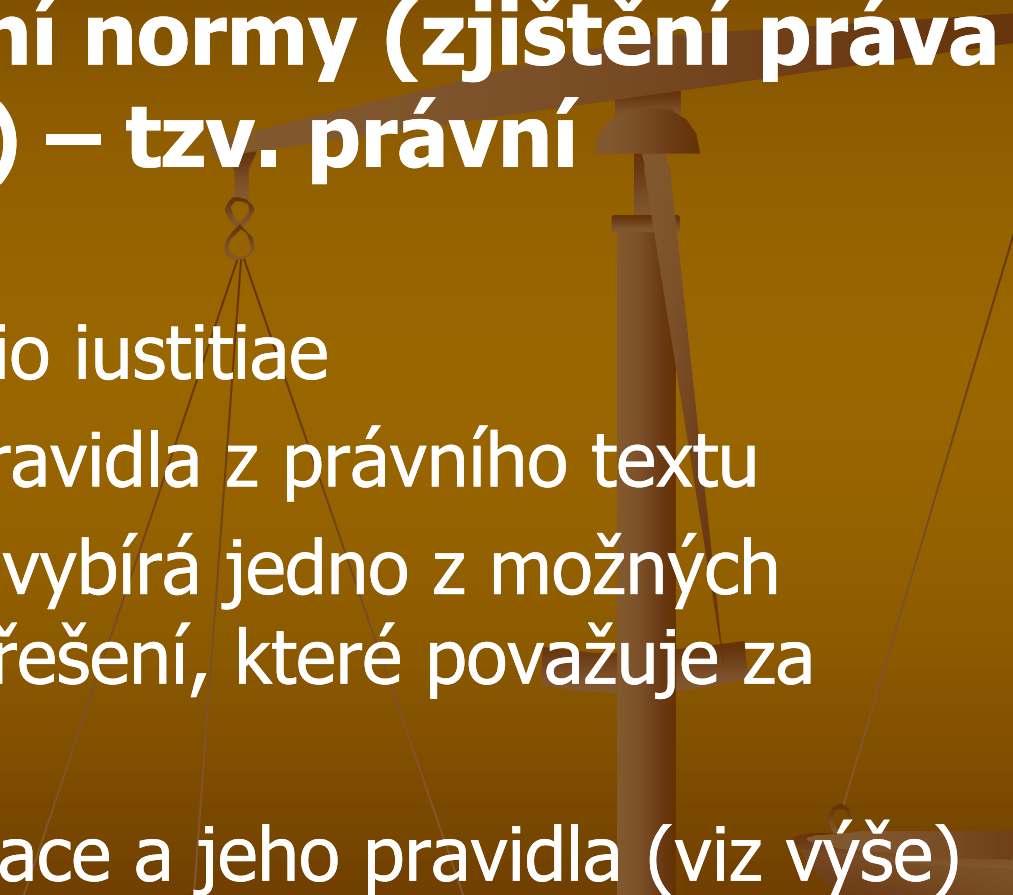
- Řešení konfliktu norem – co má přednost?
 - Konflikt norem nastává tehdy, když ke stejnému jednání se vztahují alespoň dvě právní normy, které stanovují pro stejnou situaci odlišné právní následky
 - Lex superior derogat legi inferiori
 - Pravidlo právní síly – viz prameny práva
 - Lex posterior derogat legi priori
 - Pravidlo času – pozdější norma ruší předchozí
 - Intertemporalita práva
 - Lex specialis derogat legi generali
 - Nejobtížnější pravidlo – specialita
 - Zvláštní právní norma má přednost před obecnou

Princip proporcionality

- Kritérium řešení kolize principů
- Dovozen judikaturou ústavních soudů ve 20. století a doktrínou
- Testují se:
 - Vhodnost
 - Potřebnost
 - Přiměřenost
 - Minimalizace zásahu do základního práva

Právní interpretace v procesu aplikace práva

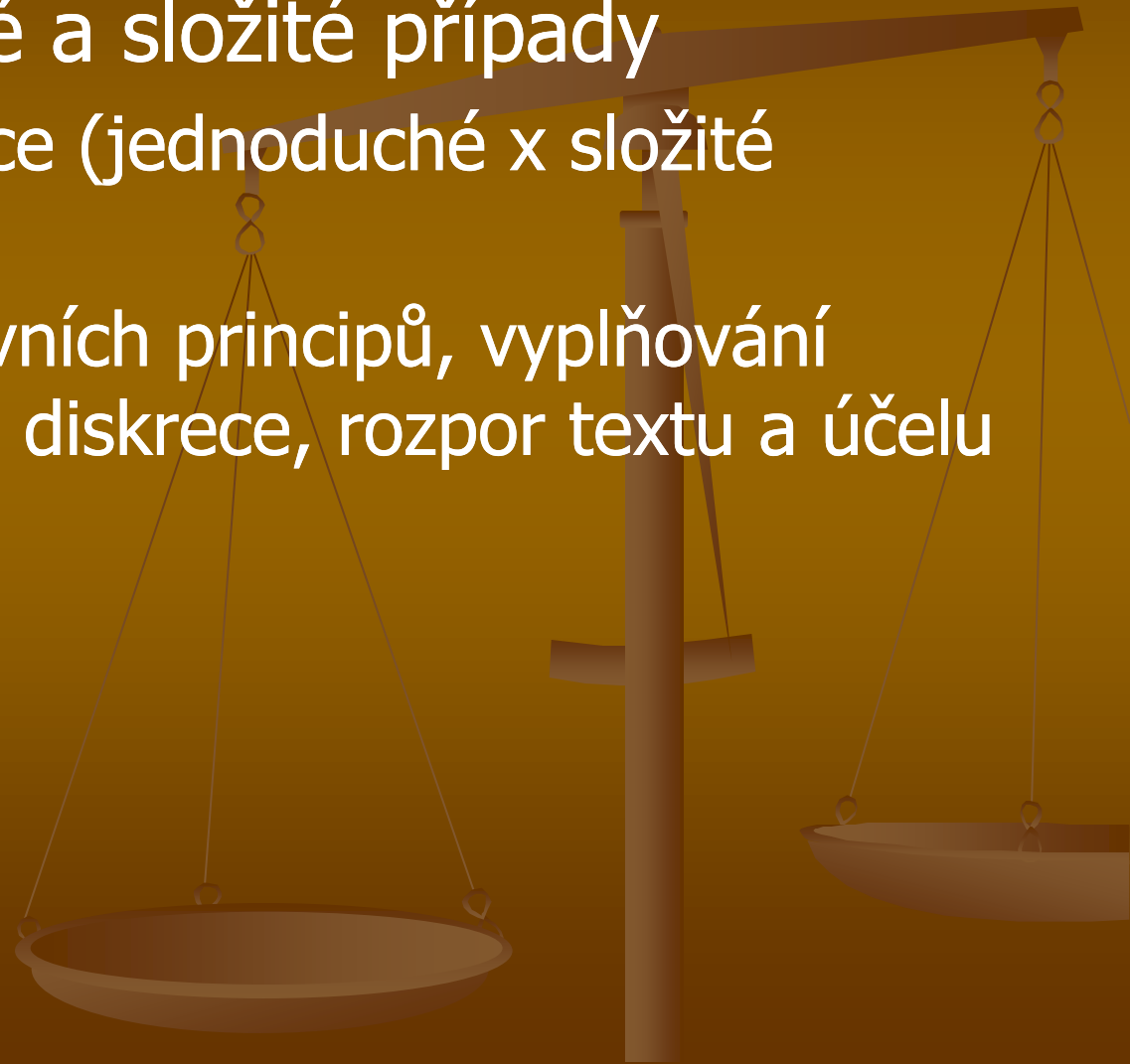
- **Nalezení právní normy (zjištění práva - questio iuris) – tzv. právní interpretace**
 - zásada denegatio iustitiae
 - Rekonstrukce pravidla z právního textu
 - Aplikační orgán vybírá jedno z možných interpretačních řešení, které považuje za **SPRÁVNÉ**
 - proces interpretace a jeho pravidla (viz výše)
-

Interpretace jako součást rozhodnutí ve věci

- na základě tzv. subsumpce (podřazení popisu skutku pod hypotézu právní normy)
 - právní kvalifikace:
 - **Horní premisa** = právní věta (výklad pramenů práva)
 - **Dolní premisa** = skutková věta (porozumění skutkovému stavu věci)
 - I. fáze: podřazení skutkového stavu pod skutkovou podstatu (hypotézu) právní normy
 - II. Fáze: dovození právního následku platného pro daný skutkový stav

Interpretace v kontextu právního případu

- Tzv. jednoduché a složité případy
 - meze subsumpce (jednoduché x složité případy)
 - Zohlednění právních principů, vyplňování mezer, aplikace diskrece, rozpor textu a účelu zákona...

Děkuji Vám za pozornost

